

**Autizmus spektrum zavarral élő gyermekek és családjaik társadalmi integrációjának
módszertani támogatása**

MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (MASZK)

Teljesítési beszámoló a 2018. szept. 1-2019. aug. 31-ig terjedő időszakra vonatkozóan

A munkatervben vállalt tudományos kutatási feladatok teljesítése

Az MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (MASZK) szakmódszertani koncepciójának részletes kidolgozását, ill. fejlesztési és kutatási tevékenységeit (vizsgálati szakasz) a munkatervének megfelelően 2016. szept. 1. és 2019. aug. 31. között végrehajtotta.

A szakmódszertani koncepciónk bizonyítékokon alapuló kísérleti mérésekből (I-II.), majd mindezekre építve egy komplex, iskolai-társadalmi integrációt, befogadást támogató szakmódszertani programcsomag kidolgozásából és hatásvizsgálatából állt (III.).

I-II. 2016-2019. között: kvantitatív módszertanú, soktényezős reprezentatív kérdőíves vizsgálat (I), majd arra épülve kvalitatív szülői interjúk felvétele (II). E kutatási fázisok alapvető célja: az autizmusban érintett gyermekek/felnőttek szüleinek életminőségét és pszichológiai jól-létét feltárni, összefüggésben az intézményes ellátás különböző tényezőivel. Az empirikus adatgyűjtési szakasz mindkét vizsgálatban sikeresen lezárult. Jelen akadémiai évben a nagymintás vizsgálat elemzése, ill. a kvalitatív vizsgálatban nyert adatok (interjúszövegek) elemzéséhez a kódolást előkészítő számítógépes algoritmusok kidolgozása zajlott, valamint folyamatban van az első szintű tematikus tartalomelemzés sémáinak (kódrendszerének) kialakítása. Elkészültek az első próbakódolások, a kapcsolódó interrater reliabilitási mutatók elemzése alapján a kódolási rendszer további finomítása, újabb próbakódolások, majd a végleges kódrendszerrel a teljes adathalmaz kódolása következik.

III. 2017-2019. között: kutatócsoportunk saját fejlesztésű iskolai integrációt támogató programcsomagjának („Csillagbusz” Inklúziós Intervenciós Program, továbbiakban: CsIIP) kidolgozása, ill. hatásvizsgálati módszertanának összeállítása történt meg, ill. jelen kutatási évben a teljes hazai mintán az implementáció és annak tesztelése, azaz a hatásvizsgálati adatgyűjtés is sikeresen lezajlott.

A kutatási évre vonatkozóan az alábbi táblázatban ismertetjük konkrét vállalásainkat, s azok megvalósulását. (Szükség esetén a harmadik oszlopban jelezzük az eredeti tervtől történő eltérést, valamint annak indoklását.)

	2018-2019: MASZK munkaterv	2018-2019: MASZK megvalósított kutatási tevékenységek	Munkatervtől történő eltérés, annak indoklása
2018. szept. 1- szept. 30.	Etikai engedélyeztetési kérelem benyújtása a CSIIP hatásvizsgálati kutatáshoz.	A kutatás engedélyezésre került. Etikai engedélyszám: KEB/2018/010.	-
	A kidolgozott aktivitásgyűjtemény korrekciója, lektorálása.	Az aktivitásgyűjtemény korrekciója, lektorálása megtörtént.	-
2018. okt. 1- dec. 31.	Etikai engedélyeztetést követően a mintába bevonni kívánt intézmények megkeresése, engedélyek (intézményi befogadó nyilatkozatok, tanítói és szülői hozzájárulások) kérése, gyűjtése, együttműködések megkötése.	Megvalósításra került. A rekrutációs folyamatok nehézségei miatt a tervezettnél jelentősen több intézményt kerestünk meg, mégis a végső együttműködők száma a tervezetthez képest némileg alacsonyabb. <i>(Lsd. részletesen az „eltérés” oszlopban.)</i>	Jelentős rekrutációs nehézségek: minden osztály esetében egyszerre volt szükséges az intézményvezető, a tanító, és az osztály összes tanulójának szülői beleegyezése, s ez a jelentős érdeklődés és motiváció mellett is sok esetben osztályonként egy-egy fő visszautasítása miatt megghiúsult. <i>* Lsd. számszerűen a lábjegyzetben.</i>
	A programcsomag további elemeinek kidolgozása, véglegesítés a pilot eredmények mentén (a módszercsomag kézikönyv-szintű kidolgozása, pedagógus-felkészítést tartalmazó útmutató és képzési anyag, valamint a szükséges eszközök és képi anyag előállítás).	A teljes programcsomag kidolgozásra került. Elkészült az aktivitásgyűjtemény, a módszertani útmutató és mellékletei (segédanyagok pedagógusok számára), tanítói felkészítő tréning elemei, tantestületi tréningek anyaga (lsd. 7. sz. melléklet). A tervezetthez képest több elemmel bővült a munkaanyag. <i>(Lsd. részletesen az „eltérés” oszlopban.)</i>	A programcsomag többletként tartalmaz új elemeket: érintett és kortárs gyermeki videók; bullying témájú videók; digitálisan elérhető mellékletek (környezettudatosabb, könnyebb alkalmazhatóságú anyagok). A tantestületi tréningeket támogató <i>ASD advices for Primary School Teaching Staff</i> c. oktatófilm A Wales-i Nemzeti ASD Fejlesztő-csoport (ASDinfoWales) engedélyével lefordításra és alkalmazásra került (lsd. 7. sz. melléklet). Továbbá az irodalmilag fellelhető eszközök alapján új autizmus tudásmérő kérdőíveket (tanári és tanulói verzió) dolgozott ki kutatócsoportunk (lsd. 7. sz. melléklet).
	A teljes pedagógus team felállása. Részletes mérési- és munkafolyamat megtervezése.	A teljes pedagógus team felállt (a rekrutációs nehézségek miatt egy hónap késéssel, jan. 31-re, mely az eredeti munkaterv végrehajtását nem befolyásolta). A mérési- és munkafolyamat tervei elkészültek a teljes hazai mintára vonatkozóan.	-

2019. jan. 1- febr. 15.	Tantestületi tréningek megtartása országsszerte. Részletes tanítói és tanári felkészítő tréning Budapesten.	A tantestületi tréningeket az országosan bevont iskolákban megtartottuk. A 2 napos tanítói felkészítő tréning febr. 1-2. között Budapesten lezajlott.	Csak 2. és 3. osztályok kerültek beválogatásra, mely előnyösebb az életkori közelség miatt. A végleges hatásvizsgálati protokoll - a tervezetthez képest - több elemet tartalmazott (pl. gyermeki életminőség). A szociometria kérdőív - az iskolák technikai korlátait figyelembe véve, s ezáltal a biztonságosabb adatrögzítés miatt - offline került kitöltésre. (A hatásvizgálatban alkalmazott eljárásokat ld. részletesen a 7. sz. mellékletben.)
	Kezdeti („pre-teszt”) hatásvizsgálati mérések elvégzése (10-10 /teszt-kontroll osztályban, integrált általános iskolában, 2./3./4. osztályokban, tanulói/szülői/pedagógusi kérdőívek és interjúk felvételével.	A bementi mérések a 14 (8 teszt – 6 kontroll) beválogatott 2. és 3. osztályban lezajlottak.	
2019. febr. 15- máj. 31.	Csillagbusz (CsIIP) módszertan implementáció (intervenció) az intézményekben („teszt” szakasz). Folyamatos adatbevitel, szükség esetén szakmai szupervízió biztosítása a résztvevő tanítók számára.	Az összes bevont osztály megvalósította a programot.	Az osztályok tanítói időnként szupervíziót vettek igénybe. Továbbá a kutatócsoport döntése alapján minden tesztosztályban 2 alkalommal CsIIP óralátogatás történt az implementáció ideje alatt (Budapesten és vidéken).
2019. máj. 1- jún. 15.	Hatásvizsgálati visszamérések („poszt-teszt” mérése) elvégzése (10-10 /teszt-kontroll osztályban, integrált általános iskolában, 2./3./4. osztályokban, tanulói/szülői/pedagógusi kérdőívek és interjúk felvételével.	A hatásvizsgálati kimeneti mérések lezajlottak.	A végleges hatásvizsgálati protokoll a tervezetthez képest több elemet tartalmazott: <ul style="list-style-type: none"> • pedagógus visszajelző ív a módszertani csomag alkalmazhatóságáról, • az aktivitásokra irányuló tanulói visszajelző ív, • tanulói stratégiákat mérő kérdőív.
2019. jún. 15- aug. 31.	Adatbevitel, elemzések megkezdése, publikációk előkészítése.	Az adatbevitel, az elemzések megkezdése és a publikációk előkészítése megtörtént.	A tervezettek felül 2019. júliusában a felmerülő igények mentén záró tanítói team-megbeszélést tartottunk az implementációt végző tanítók számára, ahol csoportosan/egyéni visszajelzéseket adtunk az osztályokról.

* A rekrutáció során kulcspedagógusaink és gyakorlatvezetőink segítségével összesen 218 felhívó e-mailt küldtünk ki, ill. felhívásunkat megosztottuk honlapunkon és több Facebook felületen. Továbbá az Oktatási Jogok Biztosának és az Oktatási Hivatal elnökének segítségével információt kaptunk olyan fővárosi iskolákról, ahol 2018-ban 2. és/vagy 3. évfolyamon tanult autizmussal élő diák (77 iskola). 38 olyan iskolát kerestünk meg közülük, akik megfeleltek a beválogatási kritériumoknak. Mindegyik intézménnyel elektronikus levelezés és/vagy telefonos egyeztetést követően - nyitottság esetén - személyes felkeresés történt. Vidéki kulcspedagógusaink és kutatócsoporttagjaink segítségével további 17 intézményt kerestünk fel a fentiekkel teljes mértékben megegyezően. Összességében 29 osztály állt elő, ahol az intézményvezetővel, a tanítóval és az autizmusban érintett gyermek szülőjével is egyeztetünk (szükség esetén szülői értekezlet formájában a teljes osztályközösség szüleinek), közülük 12 osztályban nem vállalták/visszamondták a részvételt (pl. az érintett gyermek, ill. osztálytárs szülője), ill. további 3 osztályban a teszt/kontroll osztályba sorolást követően mondták vissza a részvételt. Összességében tehát bevonásra került 14 osztály (8 tesztosztály és 6 kontrollosztály).

Az eredmények megismertetése a szakmai nyilvánossággal, beépítése a felsőoktatás (tanárképzés, doktori képzés és a továbbképzés) programjába

A beszámolóban ismertetett vizsgálatok eredményeit - elsősorban nemzetközi folyóirat-közleményeket - kutatócsoportunk tervezetten a negyedik, „disszeminációs” évében (2019-2020-as akadémiai év) ill. azt követően kívánja megvalósítani. E tárgyévben is számos társadalmi és tudományos fórumon vállaltunk szerepet: 10 tantárgypedagógiai könyvfejezet és 2 „peer-review” folyóirat-közlemény született kutatócsoportunk tollából, s 10 alkalommal adtunk elő hazai és nemzetközi tudományos konferenciákon ill. egy saját szervezésű konferenciát is megvalósítottunk. A MASZK igyekszik minél szélesebb körben képviselni a tantárgypedagógiai programjában meghirdetetteket, így számos társadalmi disszeminációt jelenít meg. Idén 12 alkalommal jelentünk meg kulturális rendezvényeken, szülő-szakember találkozókon, adtunk médiainterjút (lsd. 8. sz. melléklet). Felsőoktatási és tanár-továbbképzési programok részeként 11 - magyar és angol nyelvű - BA és MA kurzusba integráltuk MASZK kutatási programunk elemeit, melyek így mintegy 850 felsőoktatásban tanuló hallgatóhoz jutottak el (lsd. 8. sz. melléklet). A 2018-2019-es akadémiai évben kutatásunk különböző fázisaihoz kapcsoló pilotokból és részeredményekből idén 8 MASZK témájú szakdolgozati ill. TDK munka született (lsd. 7. sz. melléklet), továbbá kutatócsoportunk tagja, Németh Vivien PhD felvételt nyert, valamint ÚNKP hallgatóként folytathatja aktív kutatói tevékenységét.

Kutató és gyakorló pedagógusi hálózatunk jelentősen bővült, szoros együttműködésben dolgozunk 25 pedagógussal, s idén közel 300 tanulóhoz jutottunk el programunkkal fővárosi iskoláktól hátrányos helyzetű régiók kistelepüléseinek iskoláig. Pedagógusaink közül két fő jelentkezett minősítésre jelen tanévben, Magyar Gabriella kolléganőnk mesterpedagógusi címre pályázik, míg Csaba Boróka idén sikeresen lépett Pedagógus II-be.

A szakmódszertani koncepció iránt elkötelezett partnerünk, az Autisták Országos Szövetsége (AOSZ) a kutatás mindegyik fázisában támogatja munkánkat, s kutatásaink eredményeit - a megalapozott ellátás-fejlesztés támogatásának előmozdítására - beépíti szakpolitikai javaslataiba, alkalmazza saját döntéseiben. Az AOSZ-szal együttműködésünk folyamatos szinergikus projektünkben, a *Digitális autonómia-támogatás autizmusban (DATA)* projektben (EFOP-1.1.5-17-2017-00007), amelynek egyes céljai és módszertanai szorosan illeszkednek szakmódszertani munkánkhoz (lsd. <http://data.aosz.hu/kutatas-fejleszt-es-elte/>).

Jelen akadémiai évben megerősödött együttműködésünk a korábbiakban kialakított nemzetközi szakmai kapcsolatrendszerünk tagjaival. A Birminghami Egyetem Autizmus Kutatási és Oktatási Központjával (vezetője Prof. Karen Guldberg) Csillagbusz programunk keretében, míg az ausztráliai New South Wales-i Egyetem Gyermekek- és Ifjúságpszichiátriai Akadémiai Részleggel (vezetője Prof. Valsamma Eapen) elsősorban szülői életminőség kutatásunk kapcsán dolgozunk, s utóbbival közös publikáció terve is formalizálódik.

A Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program harmadik évében elért legfeljebb három (3) legfontosabbnak tartott eredmény ismertetése

Kutatásunk négyéves időszakát tekintve, tantárgypedagógiai értelemben is legrelevánsabb fejlesztési projektünk a Csillagbusz Inklúziós Intervenciós Program (CsIIP). A 2018-2019. akadémiai év kutatócsoportunk számára az iskolai integrációt támogató programcsomag kidolgozásának és kipróbálásának éve volt. Az alábbiakban kiemeljük, hogy e kutatási projekt kapcsán mely eredményeket tekintjük legfontosabbnak.

(1) Kidolgoztunk egy komplex módszertant autizmussal élő gyermekek iskolai integrációjának támogatására

A komplex módszertan rendkívül széleskörű és szisztematikus szakirodalmazást követően került kialakításra, s csak erős evidenciájú pedagógiai elemeket tartalmaz, melyek illeszkednek az autizmusról való tudásunkhoz, s a kor (pedagógiai) elvárásaihoz. A programcsomag előremutató, felépíti/fejleszti a tanulói tudatosságot, együttműködési készséget, az emberi sokszínűség természetességének elfogadását és a társadalmi felelősségvállalást. A CsIIP hazánkban hiánypótló az eltérő fejlődésű (autizmus spektrum zavarban érintett) gyermekek társainak tudásformáló programjait tekintve. Amennyiben hatásvizsgálatunk egyértelműen pozitív eredményeket hoz, programunk nemzetközi színterekre történő kilépését is tervezzük.

(2) Megalkottuk a CsIIP pedagógiai módszertani és hatásvizsgálati protokollt

A módszertani protokoll és a hozzá kapcsolódó hatásvizsgálat modellértékű a tudásformáló programok kevésbé kontrollált világában. A CsIIP az érintettek körét az autizmussal élő gyermeknél és kortársainál tágabban értelmezi, így a tantestület tagjainak ismeretbővítését is magában foglalja, s implicit és explicit tudásformálással készíti fel az osztálytanítókat - majd rajtuk keresztül a teljes gyermeki közösséget - az eltérő fejlődésű osztálytársuk (be)fogadására. A programcsomag megalkotásakor az aktivitásgyűjtemény alkalmazásának pontos, részletes protokollját alakítottuk ki. Ehhez kapcsolódóan hatásvizsgálati protokollunk kitér a gyermekek életminőségének, közösségben elfoglalt társas helyzetének, autizmussal kapcsolatos tudásának, attitűdjének és a közösségben előforduló kortárs bántalmazásoknak, és ezen jellemzők pedagógiai intervencióval összefüggő változásainak feltárására. A program végső verziója iránt jelentős érdeklődés mutatkozik országszerte.

(3) Véghez vittük az új fejlesztésű programcsomag validálási folyamatát (s az első eredmények biztatóak)

A programcsomag kipróbálása 14 hazai általános iskola bevonásával történt, melynek keretében megközelítőleg 300 pedagógus kapott bevezető ismereteket az autizmussal élő gyermekek iskolai támogatásáról. 19 pedagógus működött közre a programcsomag kipróbálásában, s összesen 282 tanuló vett részt (közülük 14 autizmusban érintett gyermek). A hatásvizsgálat be- és kimeneti mérései 1-1 hónapos időtartamban, az összes bevont

intézményében azonos módon zajlottak. A program intervenciók időtartama alatt további tanítói dokumentációk, szakértői megfigyelések és gyermeki visszajelzések is kiegészítették a hatásvizsgálatból származó információkat. A hatásvizsgálat első eredményei figyelemre méltóak: a program, alkalmazhatósági mutatói alapján jól kalibrált, a gyermekek autizmussal összefüggő tudása egyértelműen javult, együttműködési stratégiáik szintén bővültek. Előrelépés mutatkozik a programban részt vevő tanulók általános életminőségének iskolával összefüggő területein is.

A MASZK eredményességét, jelentőségét alátámasztó megjelenéseinket weblapunkon, a <http://maszk.elte.hu/> oldalon tesszük közzé, továbbá vonatkozó közbenső termékeinket a 7. sz. melléklet tartalmazza.